

Fint herremanshus i Stigtomta offer för ålder och vägröjare

Oxelgården, artikel i SN av Britta Falkeborn 1961-07-05:

Stigtomtabrev 5 juli 1961

JUNIKVÄLLENS fullmåne har nått sin totala rundhet och lockat oss ut på en nattlig promenad. Genom ett sovande, lugnt och stilla samhälle har vi tillsammans med drabanten där uppe i det blå tittat trevliga villor och lummiga trädgårdar. Inandats doften av jasmin och pion, kryddad med lukten av nyklippta gräsmattor. Vi har gått på Skolvägen. Tallvägen. Björkvägen. Vårt samhälle är välordnat och stadsplanerat. Nu frågar man inte längre efter Skogshall, Uddbol, Tegnebol eller Nyborg. Söker man en villa eller byggnad så gäller det att veta gatans namn och nummer. På vår vandring letade vi förgäves — trots att månen hjälpte till så gott sig göra lät — att hitta Tingstadiusvägen eller Strandbergs allé, men tröstade oss med att morgondagen kanske får vårt öga att se tydligare: Samhället sov, och tystanden var stor. I närheten av Tegnefors stannade vi och lyssnade, om inte någon kvarglömd näktergal skulle ge sig tillkänna. men i stället hördes ljudet av en rördrom, som väl plötsligt vaknat upp ner ifrån Kvalstret. Vi fortsatte vägen fram mot vägskalet vid det snart färdiga kommunalhuset, vilket man dock inte kunde se mycket av på grund av byggnadsställningar, redskapsskjul och jordhögar. Vi undrade stilla där vi beskådade byggnaden, om den stora förnäma kommunala inrättning, som rymmer församlingshem, kommunalkontor och läkarmottagning, en gång vid namngivning skall för Kommunalhuset. Stigtomtagården eller Oxelgården. Tja, den dagen och den tiden. Den som lever får se.

OXELGÅRDEN. JA. Bara ett stenkast ifrån den plats där vi befann oss har Oxelgården legat. Vi gick fram mot den plats där vi trodde den stått. För bara några veckor sedan var den här, sned och vind med utblåsta fönster och bortfallen rappning, men nu så totalt borta, att det knappast gick att upptäcka var den legat. Vägmaskiner och grävskopor kan konsten att utplåna, lägga om och göra nytt av landskapsbilden.

Där vägtrafikanterna på olika sätt inom en snar framtid kommer att färdas fram, satt för 190 år sedan överstelöjtnanten och arkitekten på det nyuppförda Oxelgårdens trappa och tittade ut över byggnaden och gladdes åt sitt vackra, fina, storslagna hem. Det var gediget uppfört av tegel och vitrappat och skilde sig avsevärt från de enstaka byggnader, små låga torpstugor som låg i närheten.

Arkitekten Hoppe hade enligt hörsägen gjort ritningarna och arbetet till Tistads slott — och som donationsrätt fått att å torpet Oxelgården uppföra och iordningställa ett hem till sig. Torpet Oxelgården omfattade på den tiden den ännu dag s. k. trekanten, bestående av Tomteboda, Almby, Marieberg och en del av Kyrkobyn. Inom detta område fick alltså Hoppe välja ut en plats att uppföra sitt hus på. Mariebergs-berget som skydd för nordostens stormar och med prästgården uppe backen sydväst över med kyrkan synlig från, den

blivande storstugan valde han den plats som skulle bli Oxelgården i nära 200 år. Ungefär samtidigt som Hoppes stuga var klar, tillbyggdes sidoskeppet i Stigtomta kyrka, och hela kyrkan vitputsades och såg lika ny, vit och fin ut som Oxelgården. För färdemännen som vandrade vägen fram gav det ett mycket storslaget intryck med denna för bygden särskiljande byggnad strax intill kyrkan, de båda liksom kompletterade varandra i landskapsbilden.

MEN ÅREN GICK, och Hoppe levde inte i evighet. Omsider blev Oxelgården torparens bostad. — Någon av Oxelgårdens torpare öppnade ett tag kaffekrog som extra födkrok. Men gästgiverier och riktiga krogar var det gott om på vägen mellan Stigtomta Och Nyköping, så kanhända inkomsten inte blev så stor. En tid innan Uddbol kom till — det första postkontoret i Stigtomta — delades posten ut vid Oxelgården för vidare befordran. Den siste torparen till Oxelgården var både ringare och dödgrävare och tjänstgjorde ända fram på 1900-talet.

Ar 1915 då det började bli populärt att konservera frukt, bär och grönsaker, samlades Stigtomtans damer i Oxelgården för att där av hemkonsumenten lära sig den "nya tidens sätt" att förvara trädgårdens produkter enligt steriliseringsmetoden. — Sen användes den gamla stugan — förr det så storslagna huset — endast sporadiskt av tillfällighetsarbetare.

ÅLDERNS MAKT fick dock omsider hand över Hoppes tegelhus, och vi har de senaste åren sett hur stenarna vittrat sönder. Men ännu i dag finns det människor kvar i Stigtomta, som kan berätta om det lilla låga, gröna staket som inhägnade Oxelgårdens färgrika blomsterrabatter och knotiga fruktträd.

Det är med gamla hus som med människor, båda har haft sin historia och genomgått ett omväxlande öde och efterlämnar en tomhet, fast människorna kan man spåra i nya generationer. Men hus som förintats av grävskopor? Ja, kanske, kanske vi till nästa vår bland stenarna vid berget kan se riddarsporre, akleja och blåduva titta upp ur jorden, gamla svenska torpväxter som vill minna oss om idoga människor, vilka kärleksfullt pysslat med blommor vid den gamla Oxelgården.

Britta.